

HLÁSKOSLOVÍ IDIOLEKTU
MLUVČÍ NEJSTARŠÍ GENERACE
NA NÁCHODSKU

VENDULA HRNČÍŘOVÁ

OBSAH PREZENTACE

01 Základní rysy náchodského
okrajového úseku

02 Dosavadní výzkumy

03 Typické rysy pro severovýchodočeské
nářečí

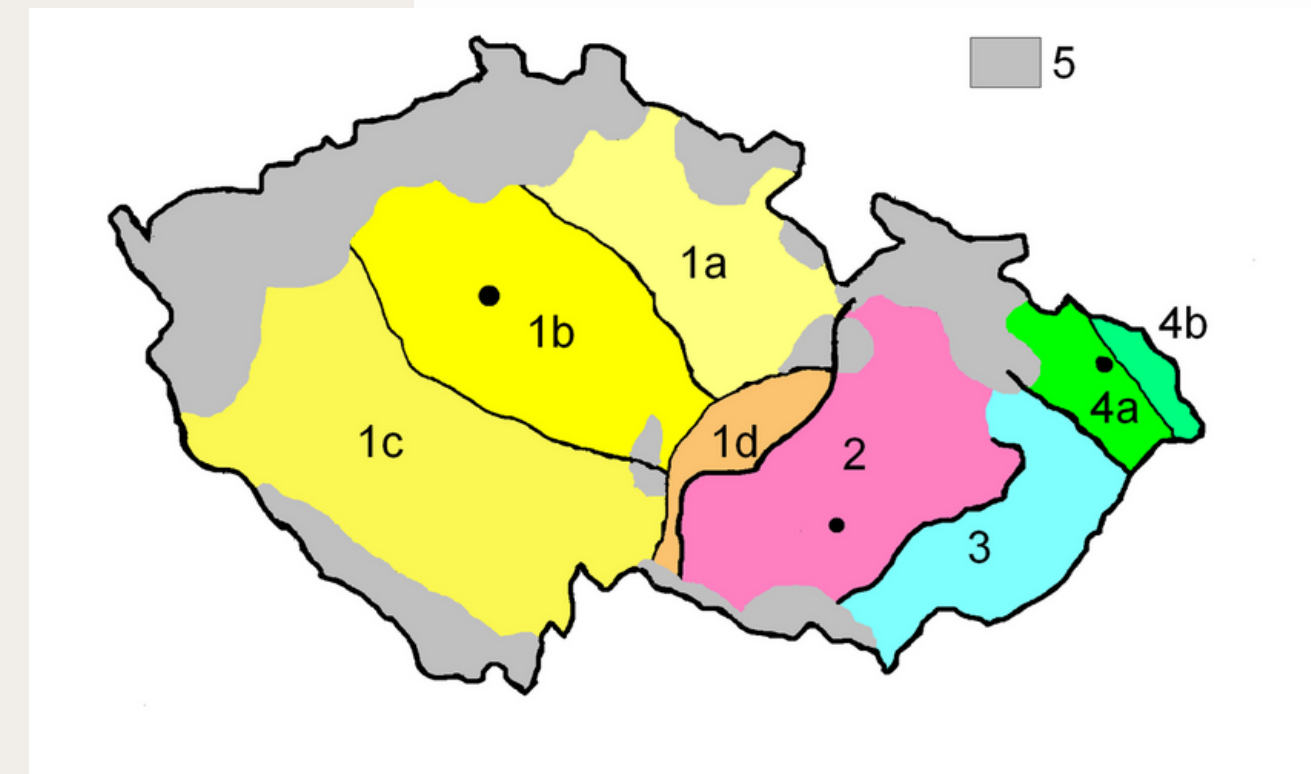
04 Cíle bakalářské práce

05 Zásady pro vypracování

06 Literatura

NÁCHODSKÝ OKRAJOVÝ ÚSEK

- severovýchodočeská nářeční oblast
- severovýchodočeské okrajové typy:
 - podještědský a podkrkonošský typ
 - východolitomyšlský typ (tzv. petácký)
 - náchodský typ
- náchodský typ přesahuje na Kladsko na území Polska
- v izolaci od spisovné češtiny se zde udržely archaické nářeční rysy typické pro severočeské okrajové úseky

DOSAVADNÍ VÝZKUMY

- rozsáhlá korespondenční anketa
 - oorganizováno ÚJČ
 - přelom 40. 50. let 20. století
 - na základě oblastně zaměřených dotazníkových anket
 - dotazníky vyplňovány učiteli základních škol takřka ve všech školních obcích
 - získání základních informací o územní diferenciaci našich nářečí
- **J. Bělič**, *Nástin české dialektologie*, Praha 1972.
- **S. Utěšený, J. Voráč**, *Základní izoglosy severovýchodočeské nářeční oblasti*, SaS 34, 1973, s. 138—145.
- **S. Utěšený**, *Nářečí přechodného pásu česko-moravského*, Praha 1960.
- dotazník pro výzkum českých nářečí pro potřeby ČJA

TYPICKÉ RYSY PRO SEVEROVÝCHODOČESKÉ NÁŘEČÍ

- výslovnost hlásky v jako v na konci zavřených slabik nebo w v pozici intervokalické:
 - zauřela, taková rána obrouská, wožeňil se;
- zjednodušení skupiny hř > ř:
 - říbeček;
- koncovka -oj < -ovi v dativu a lokálu sg. živ. m.:
 - hadoj, vlkoj, kohoutoj;
- koncovka -ej < -í v instr. sg. f. měkkého sklonění:
 - perleťej vikládaná;
- u sloves 4. a 5. třídy koncovky 3. os. pl. prez. -ej a -aj:
 - uwid'ej, říkaj;
- neasimilovaná předložka s v pozici před jedinečnými souhláskami a před v:
 - s manželkou, s rachotem, s vozem.

DALŠÍ RYSY SEVEROVÝCHODOČESKÉHO NÁŘEČÍ

- další nářeční znaky pak mají různý územní rozsah, některé z nich hranice svč. oblasti překračují:
- dloužení samohlásek e, o v přízvučné slabice:
 - vjeřila, stóji, hóřelo;
- asimilace souhláskových skupin dn > nn > n a dň > ňň > ň:
 - jennou, nan náma, žáneĵ, souseňňi, woň ňákejch židu;
- tvar nom. pl. ve funkci akuz. živ. m.:
 - poslal sem kluci, mňela pacholci;
- tvar mně v dat. os. zájmena já:
 - voňi mňe to řeknou, bilo mňe to jedno

CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

- prozkoumat na případové studii idiolekt informátorky nejstarší generace současný stav hláskosloví v nářečí náchodského okrajového úseku
- informátorka 84 let
- polořízený rozhovor
- cca 5 hodin nahrávek určených k rozboru
- přepsání audiomateriálu v programu ELAN
- vyhodnocení materiálu

ZÁSADY VYPRACOVÁNÍ

1. Sběr audiomateriálu prostřednictvím vlastního terénního výzkumu (cílový objem dat min. 5 hod.).
2. Přepis v programu ELAN.
3. Popis současného stavu poznání o náchodském okrajovém úseku.
4. Anonymizovaná charakteristika informátorky, popis průběhu sběru audiomateriálu.
5. Představení hlavních výsledků (rysy celočeské, severovýchodočeské a rysy okrajového úseku) a srovnání s dosavadním bádáním.
6. Formulace závěrů.

LITERATURA

- BACHMANOVÁ, J. (2007): Okrajové úseky severovýchodočeské nářeční oblasti z pohledu celočeského (Na materiálu korespondenční ankety ÚJČ). *Naše řeč* 90.
- BACHMANNOVÁ, J. (2017): Česká nářeční skupina. In: KARLÍK, P. NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/ČESKÁ NÁŘEČNÍ SKUPINA](https://www.czechency.org/slovník/ČESKÁ_NÁŘEČNÍ_SKUPINA) (poslední přístup: 10. 5. 2023).
- BALHAR, J. a kol. (1992–2011): *Český jazykový atlas I–V, Dodatky*. Praha: Academia.
- BĚLIČ, J. (1972): *Nástin české dialektologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- BĚLIČ, J. (1988): *Přehled nářečí českého jazyka*. Praha: Univerzita Karlova.
- UTĚŠENÝ, S. – VORÁČ, J. (1973): Základní izoglosy severovýchodočeské nářeční oblasti. *Slovo a slovesnost* 34.
- UTĚŠENÝ, S. (1960): *Nářečí přechodného pásu česko-moravského: hláskosloví*. Praha: ČSAV.

DĚKUJI ZA POZORNOST!